

Лідія ХРАПЕНКО,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 231
Соціальна робота, спеціалізація «Соціальна педагогіка»,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Ігор ЗУБРИЦЬКИЙ,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

НАДАННЯ ПОСЛУГ ЖІНКАМ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ МАТЕРІ ТА ДИТИНИ

У сучасних умовах високих ризиків, спричинених російсько-українською війною, що загострила соціально-гуманітарну ситуацію у державі, система надання соціальних послуг набуває особливої актуальності. Вона покликана забезпечувати підтримку найбільш уразливих категорій населення, які через об'єктивні обставини не можуть самотійно подолати життєві труднощі.

Діяльність у цій сфері регламентується низкою законів та підзаконних нормативно-правових актів, серед яких треба виділити Закон України «Про соціальні послуги», оскільки він містить тлумачення поняття «соціальні послуги», під яким розуміє «дії спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають» [1]. Закон також визначає, що «складні життєві обставини» – це «обставини, що негативно впливають на здоров'я та розвиток особи функціонування сім'ї, які особа сім'я не може подолати самотійно» [1].

У цьому контексті особливої уваги потребують жінки, які опинилися у складних життєвих обставинах, зокрема вагітні жінки та матері з малолітніми дітьми, які не мають постійного місця проживання, підтримки з боку родини, або стали жертвами домашнього насильства. Вразливість цієї категорії осіб

зумовлює потребу у комплексній підтримці, яка має охоплювати соціальні, психологічні, правові та побутові аспекти. Однією з ефективних моделей соціального супроводу таких жінок є діяльність соціальних центрів матері та дитини, які функціонують як спеціалізовані установи тимчасового проживання, реабілітації та інтеграції у суспільство.

Згідно з Типовим положенням [2], *соціальний центр матері та дитини* – це заклад «для тимчасового проживання жінок на сьомому-дев'ятому місяцях вагітності та матерів із дітьми віком від народження до 18 місяців, які перебувають у складних життєвих обставинах, що перешкоджають виконанню материнського обов'язку» [2]. Основна *мета* його діяльності полягає у проведенні соціальної роботи, спрямованої на профілактику соціального сирітства, тобто запобігання відмові від дітей та їх потраплянню до інституційного догляду [2].

Кожен такий Центр, покликаний виконувати низку ключових завдань, зокрема, надання комплексу соціальних послуг, пов'язаних із *притулком*, *соціальною інтеграцією* та *реінтеграцією* жінок у громаду. Відповідно до покладених на нього функцій, заклад зобов'язаний створити належні соціально-побутові умови для тимчасового проживання, забезпечує жінок та дітей харчуванням за встановленими нормами, надає психологічну допомогу, з-поміж іншого, і матерям дітей з інвалідністю та жінкам з інвалідністю, допомагає у визначенні основних життєвих проблем, розробці індивідуального плану виходу з кризової ситуації, зміцненні родинних і соціально корисних зв'язків [2].

Окрім того, Центр сприяє отриманню безоплатної правової допомоги, організовує супровід у питаннях реєстрації місця проживання, відновлення документів, працевлаштування та повернення до активного соціального життя. Значну увагу тут приділяють також формуванню і розвитку соціальних навичок, підтримці відповідального батьківства, навчанню догляду за дитиною, організації доступу до медичних послуг тощо [2].

Діяльність Центру ґрунтується на принципах захисту прав людини,

гуманності, законності, доступності, конфіденційності, поваги до особистості та недискримінації – незалежно від віку, статі, інвалідності, соціального статусу тощо [2]. Такі підходи не лише сприяють стабілізації психоемоційного стану жінки, а й створюють передумови для збереження сім'ї, формування безпечного простору для дитини та реалізації материнського потенціалу жінки.

Важливим аспектом діяльності Центру є міждисциплінарна взаємодія: співпраця фахівців із соціальної роботи / соціальних працівників, психологів, соціальних педагогів, медпрацівників, юристів, а також налагодження комунікації з місцевими органами влади, службами у справах дітей, громадськими організаціями. Досвід роботи Центрів показує, що індивідуальний підхід, орієнтований на потреби жінки та дитини, сприяє успішній соціальній адаптації, зміцненню емоційного стану та формуванню мотивації до змін.

Успішна реалізація програм допомоги у центрах матері та дитини потребує належного ресурсного забезпечення, регулярного підвищення кваліфікації фахівців, а також розробки ефективних механізмів оцінки результатів соціальної роботи. У перспективі важливим є також розширення мережі таких закладів, зокрема у регіонах, де спостерігається підвищений рівень внутрішньої міграції, соціальної вразливості та насильства в сім'ї.

Показовим прикладом реалізації моделі підтримки жінок у складних життєвих обставинах є діяльність *Відділення матері і дитини Львівського обласного центру соціальних служб*, розташованого у місті Дрогобич (колишня назва – *Соціальний центр матері і дитини у Львівській області*, який відкрився 01.06.2005 р. [3]). Установа функціонує з метою запобігання відмовам матерів від новонароджених дітей, профілактики соціального сирітства, а також сприяння якнайшвидшому поверненню жінок і дітей до повноцінного соціального життя [4]. Відділення приймає на тимчасове проживання вагітних жінок (на 7–9 місяці вагітності) та матерів із дітьми віком до 18 місяців, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Перевагою установи є її розташування на території лікарняного містечка, що дає змогу забезпечити жінкам і дітям комплексну медичну допомогу, включно з оглядами сімейного лікаря, лікарів-спеціалістів та доступом до стаціонарного лікування. Відділення розраховане на 10 матерів і 10 дітей. Для кожної жінки з дитиною облаштовано окрему кімнату із сучасними умовами проживання. Окрім побутових зручностей, у приміщенні функціонують кімната відпочинку та їдальня.

У закладі працює мультидисциплінарна команда, до якої входять завідувач, психолог, соціальний педагог, медична сестра, черговий адміністратор і вчитель-реабілітолог. Вони надають широкий спектр послуг – від психологічної підтримки, соціально-педагогічного консультування, медичного супроводу до юридичної допомоги, профорієнтації та сприяння працевлаштуванню. У центрі проводяться заняття, тренінги, консультації, а також індивідуальні бесіди для жінок із числа ВПО та тих, хто перебуває в ситуації соціального неблагополуччя.

Значну роль у забезпеченні життєдіяльності відділення відіграє співпраця з благодійними та міжнародними організаціями, серед яких *БО «Разом робимо добро Україна»*, *Товариство Червоного Хреста України*, *UNICEF Ukraine*, *Care in Action*, *Фундація Святого Антонія* та інші. Саме завдяки цій підтримці жінки й діти отримують усе необхідне для щоденного життя: харчові продукти, одяг, засоби гігієни, побутову хімію, медикаменти, дитячі візочки, іграшки тощо. Крім того, у 2022–2024 роках проведено значні оновлення інфраструктури – облаштування пандусу, оновлення житлових кімнат, закупівля побутової техніки й меблів на суму понад 1,8 млн грн [5].

За час роботи закладу з 2005 року у відділенні перебували 300 осіб, з яких 143 жінки та 157 дітей, включаючи жінок і дітей з інвалідністю. Лише з початку повномасштабної війни послугами установи скористалися 115 осіб, серед яких жінки ВПО, матері з дітьми у складних життєвих обставинах, а також вагітні жінки без соціального супроводу [5].

Такий досвід підтверджує ефективність моделі цілеспрямованої,

міждисциплінарної та інклюзивної соціальної підтримки жінок і дітей у кризових ситуаціях на рівні громади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. Типове положення про соціальний центр матері та дитини : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.2017р. № 741. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/741-2017-%D0%BF#n165>
3. Соціальний центр матері і дитини у Львівській області. 34119461. YouControl. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/34119461/
4. Як соціальний центр матері та дитини у Дрогобичі допомагає сім'ям переселенців : історії жінок з дітьми. Львівська обласна військова адміністрація. URL: <https://loda.gov.ua/news/36136>
5. Відділення матері і дитини : Інформаційна довідка від 13.11.2024 р. Львівська обласна державна адміністрація. Львівський обласний центр соціальних служб.